

Цар Језекија (716-687. г. пХ)

Старозаветна историја

Предавања, 18.04.2018.

асс. др Ненад Божовић

Литература

- Д. Милин, Старозаветна историја, 158-161. (хронологија у предавању дата по Д. Милину)
- Ц. Дрејн, Увођење у Стари Завет, 187-192.
- М. Куган, Оксфордска историја библијског света, 370-383.

Цар Језекија (716-687. г. пХ) – верска реформа

- Библијски извори:
- 2Цар 18, 3-7: „И чињаше што је право пред Господом сасвијем као што је чинио Давид отац његов. Он обори висине, и изломи ликове и исјече лугове, и разби змију од мједи, коју бјеше начинио Мојсије, јер јој дотада кађаху синови Израилјеви; и прозва је Неустан. Уздаше се у Господа Бога Израилјева, и не би такога између свијех царева Јудинијех послије њега ни прије њега. Јер приону за Господа, не одступи од њега, него држа заповијести које заповједи Господ Мојсију. И Господ бијаше с њим; куда год иђаше напредоваше“

Цар Језекија (716-687. г. пХ) – верска реформа

- „обори висине“ – Јахвеови олтари на врховима брда (често окружени шумарком, Ашериним лугом) на којима се вршио синкретистички култ; археолошка сведочанства у Вирсавеји – камени блокови начињени од олтара са висина иуломљени и уграђивани у куће и зграде
- „изломи ликове“ - идолопоклоничке статуе
- „посече лугове“: Ашерин стуб (пањ стабло) у оквиру шумарка
- Очишћење Храма: Нехуштан: бронзана змија из Мојсијевог времена (Бр 21, 9) – „парче бронзе“ или игра речи „нахаш-нехуштан“?

- Бронзана змија из Египта (26. Дун.-30. Дун. (664-343))
- Извор: <http://www.bible-orient-museum.ch/bodo/details.php?bomid=9798>

Цар Језекија (716-687. г. пХ) – верска реформа

- Политички контекст верске реформе: централизација култа у Јерусалиму (асоцијација на Соломоново славно време), консолидација народног јединства кроз васпостављање аутентичне јудејске културе и вере, веза цара и народа; уп. 2Дн 30
- Језекија је желео слободу, али није смео то да испољи јавно као асирски вазал: почиње ненападне промене, односно верску реформу
- Језекија на службу у Јерусалим позива и преосталим Израиљцима на северу након пада Самарије – јачање веза; даје име сину Манасија као једном од највећих племена севера
- Нове наде у обнову самосталности

Цар Језекија (716-687. г. пХ)

— економске прилике

- Положај Јудеје неповољан због огромног пореза установљеног још за време Ахаза
- Језекија поново преузима трговачке путеве од Филистеје ка Арабији преко Јудеје и Негева и њима финансира припреме за ослобођење (археолошка потврда у чувеним lmlk-печатима) Izvor: http://www.lmlk.com/research/lmlk_mw95.htm

Цар Језекија (716-687. г. пХ) – припреме за окршај са Асиријом

- Очекивање асирске стагнације и припрема за ослобођење – Исаија упозорава да је Асирија далеко од стагнације и противи се припреми (наг проповеда)
- Подизање нових утврђења у Јерусалиму и другим градовима: 2Дн 32, 5: „И охрабри се, те озидва вас зид оборени, и подиже куле, и споља озидва још један зид; и утврди Милон у граду Давидову, и начини много оружја и штитова.“
- Ис 22 извештава да граде на све стране и доводе војску, а онда једу и пију у весељима, а он поручује да ће се радост изметнути у жалост

Цар Језекија (716-687. г. пХ) – припреме за окршај са Асиријом

- Кључно за време опсаде: снабдевање града свежом водом: спровођење воде са Геонског извора кроз тунел до Силоамског базена (2 Цар 20, 20; 2 Дн 32, 30; Ис 22, 9.11)
- Изградња Језекијиног тунела: Дугачак је пет стотина дванаест метара, висок метар и по, а широк шездесет центиметара.
- Копан са две стране, до налажења на средини: мајсторство задивљује и данашње инжењере
- Откривен 1880. и може се и данас посетити у оквиру археолошког комплекса Давидов град у Јерусалиму

Екскурс: Језекијин натпис

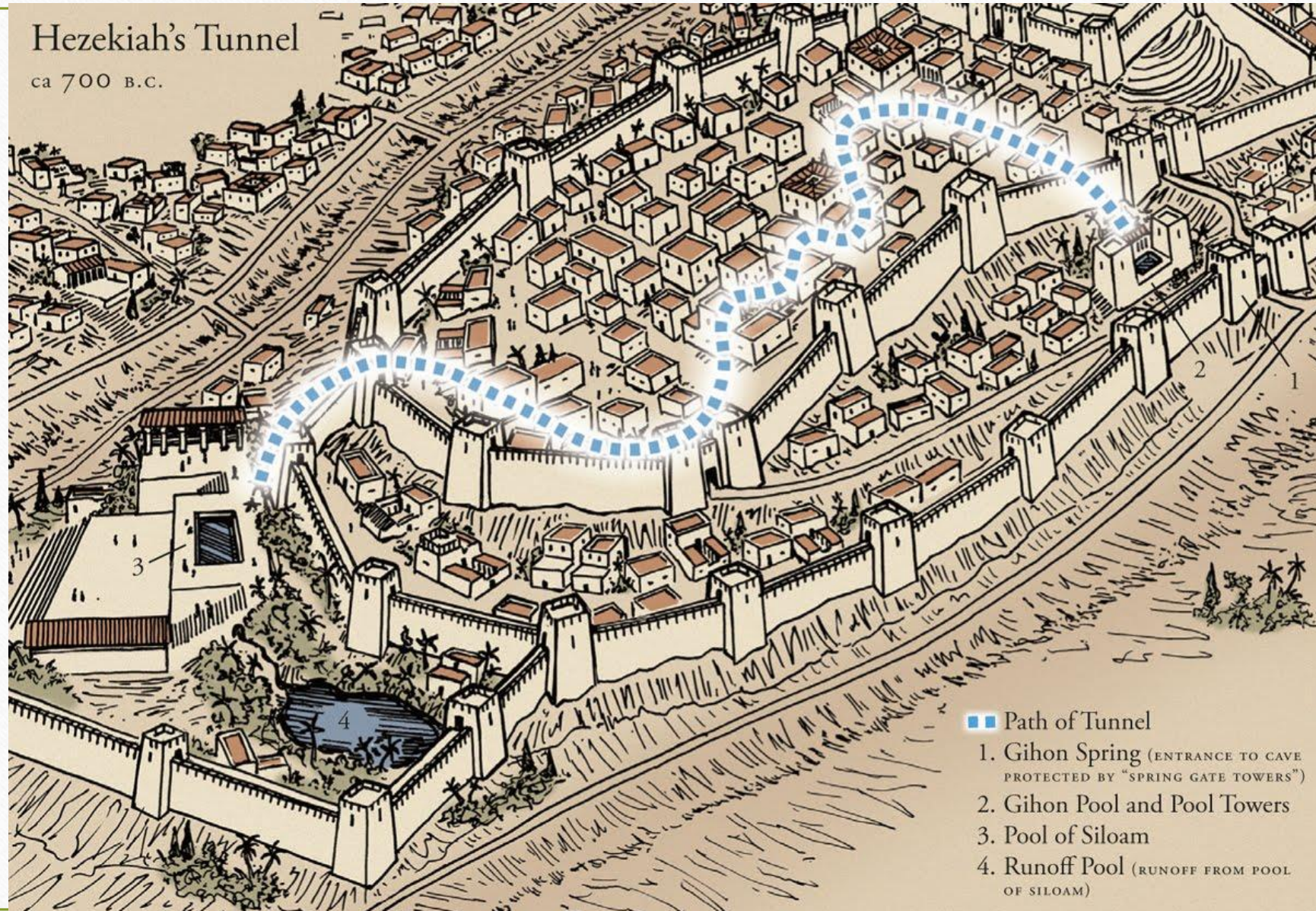
- Плоча на средини тунела; Натпис у шест редова испуњава доњу половину углачане плоче. Да ли је у горњем делу био предвиђен цртеж или текст са царевим именом и датумом, не може се са сигурношћу утврдити
- Превод према Д. Милин, 159: „1. (Завршено је) прокопавање. Овако стоји са прокопавањем. Док су још (копачи рашчишћавали), 2. будацима, сваки према своме другу и док још три ела прокопаване (бејаху чу) о се глас сваког онога ко 3. је дозивао свога друга, јер је у стени био процеп здесна на(ле)во. И на дан 4. пробијања, копачи су ударили — сваки према своме другу — будак о будак. Тада потече 5. вода са места поласка према језерцету хиљаду двеста ела, а 6. сто ела износи висина стене изнад глава копача.“

Језекијин тунел – натпис (крај 8. в. пХ)

Hezekiah's Tunnel

ca 700 B.C.

■ ■ Path of Tunnel

1. Gihon Spring (ENTRANCE TO CAVE PROTECTED BY "SPRING GATE TOWERS")
2. Gihon Pool and Pool Towers
3. Pool of Siloam
4. Runoff Pool (RUNOFF FROM POOL OF SILOAM)

Екскурс: Језекија и настанак Библије

- В. Шнидевинд, *Како је Библија постала књига*, 111-123.
- урбанизација Јерусалима и руралног југа подстакла је књижевно прегалаштво; почетак обимног сакупљања библијских текстова под Језекијом
- археолошка сведочанства: демографски бум у околини Јерусалима – основано неколико десетина нових насеља; избеглице са севера
- Јерусалим се утростручио или учетворостручио по простору (град се дели у квартове)
- Асирија је Блиски исток увела у глобализацију: једна власт, једна економија, један језик – арамејски (не родни акадски).
- Ширење писмености следи успон царства – постављање писара на свим административним функцијама

Екскурс: Језекија и настанак Библије

- Издржавање мудраца на двору, прикупљање мудрих изрека
- Сакупљање предања са севера (први записи о Илији и Јелисеју, Амосу и Осије, као и најважнији делови Поновљених закона)
- Језекијин двор највероватније дао импулс за настанак „девторономистичке историје“ – широког комплекса ИНав, Суд, 1-2Сам

Јудеја између Египта и Асирије

- Интерес Египта: стварање бедема према Асирији што даље од њихових граница
- Подбуњивање палестинских држава уз обећање слања војне помоћи
- Пророк Исаија 30, 1-2.7 „Тешко синовима одметницима, говори Господ, који састављају намјере које нијесу од мене, заклањају се за заклон који није од мога духа, да domeћу гријех на гријех; Који слазе у Мисир не питајући шта ћу ја рећи, да се укријепе силом Фараоновом и да се заклоне под сјеном Мисирским. Јер ће Мисирци узалуд и напразно помагати; зато вичем о том: јачина им је да сједе с миром.

Језекијина побуна ~701. г. пХ

- Детаљни извори како библијски тако и ванбиблијски
- **Библијски извори:** 2Цар 18, 7б: и одметну се од цара Асирскога, те му не би слуга.“
- 2Цар 18, 13-17: „А четрнаесте године царовања Језекијина подиже се Сенахирим цар Асирски на све тврде градове Јудине, и узе их. Тада Језекија цар Јудин посла у Лахис к цару Асирском и поручи му: згријешо сам; врати се од мене, што год наметнеш на ме носићу. А цар Асирски наметну на Језекију цара Јудина триста таланата сребра и тридесет таланата злата. И даде цар Језекија све сребро што се нађе у дому Господњем и у ризницама царскога двора. У то вријеме цар Језекија раскопа врата на цркви Господњој и прагове које сам бјеше окувао, и даде цару Асирском.“
- Недоумица: једна или две побуне уз подршку Египта или једна? Нелогичност плаћање данка и наставак опсаде (2Цар 18: једна побуна, Дрејн једна побуна ~701, Милин две побуне 701. и 688, Куган две 712. и ~702.)

Језекијина побуна ~701. г. пХ

- **Ванбиблијски извори** допуњавају библијски извештај – околности побуне и међународна подршка
- Прилика: смрт Саргона II 705. г. пХ и ступање Сенахирима (Санхериба);
- побуне се шире свуда по Асирији од Вавилона до Медитерана; Санхериб пуне три године не предузима ништа
- удруживање вавилонског цара (2Цар 20 посета Јерусалиму), египатског фараона Шабитко (Шабатока) из нубијске династије, Едом, Моав, Амон сви осим Екрона филистејског
- напад Језекије на Екрон у циљу придруживања анти-асирској коалицији: асирски извори наводе да су „званичници, политичари и народ Екрона бацили Падија, свог цара у окове и предали га Јеврејину Језекији“ и да су се сви придружили побуни

Асирска одмазда - опсада Јерусалима

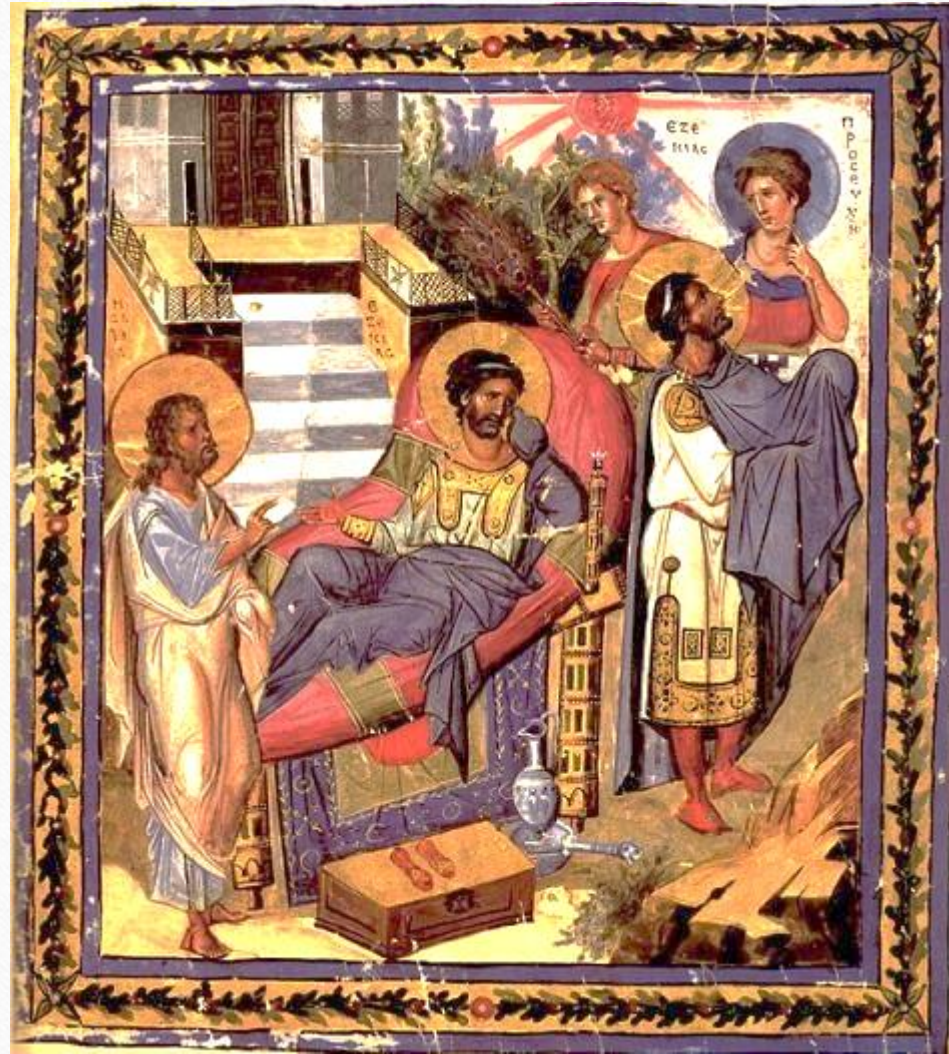
~701. г. пХ

- Библијски извори: данак није задовољио Асирију, креће опсада Јерусалима (са жељом да се свргне Језекија и постави неки послушнији вазал, не нужно и да се сруши град)
- Библијски извори - 2Цар 18, 17: „Али цар Асирски посла Тартана и Равсариса и Равсака из Лахиса к цару Језекији у Јерусалим с великом војском; и они се подигоше и дођоше у Јерусалим; и подигавши се и дошавши стадоше код јаза горњег језера, који је покрај пута у пољу бјељареву.“
- Посланици позивају на предају, наводе примере палих царева и земаља, хуле на Јахвеа и руже Језекију како би народ чуо;
- Исаија саветује: „овако вели Господ: не плаши се од ријечи које си чуо, којима хулише на ме слуге цара Асирскога. Ево, ја ћу пустити на њ дух, те ће чути глас и вратити се у своју земљу, и учинићу да погине од мача у својој земљи.“

Опсада Јерусалима - Језекијина молитва у Храму

- Ис 20, 14-20: „А кад Језекија прими књигу из руку посланика и прочита је, отиде у дом Господњи, и разви је Језекија пред Господом. И помоли се Језекија Господу говорећи: Господе Боже Израиљев, који сједиш на херувимима, ти си сам Бог свијем царствима на земљи, ти си створио небо и земљу, Пригни, Господе, ухо своје и чуј; отвори, Господе, очи своје и види; чуј ријечи Сенахирима, који посла да ружи Бога живога. Истина је, Господе, опустошили су цареви Асирски оне народе и земље њихове; И побацали су богове њихове у огањ, јер не бијаху богови, него дјело руку човјечијих, дрво и камен; зато их потрше. И зато, Господе Боже наш, избави нас из руку његовијех, да познаду сва царства на земљи да си ти Господе сам Бог. Тада посла Исаија син Амосов к Језекији, и поручи му: овако вели Господ Бог Израиљев: услишио сам за што си ми се молио ради Сенахирима цара Асирскога.“

Царь Езекия и прор.
Исаия. Миниатюра
Христианской
топографии Космы
Индикоплова. XVI в

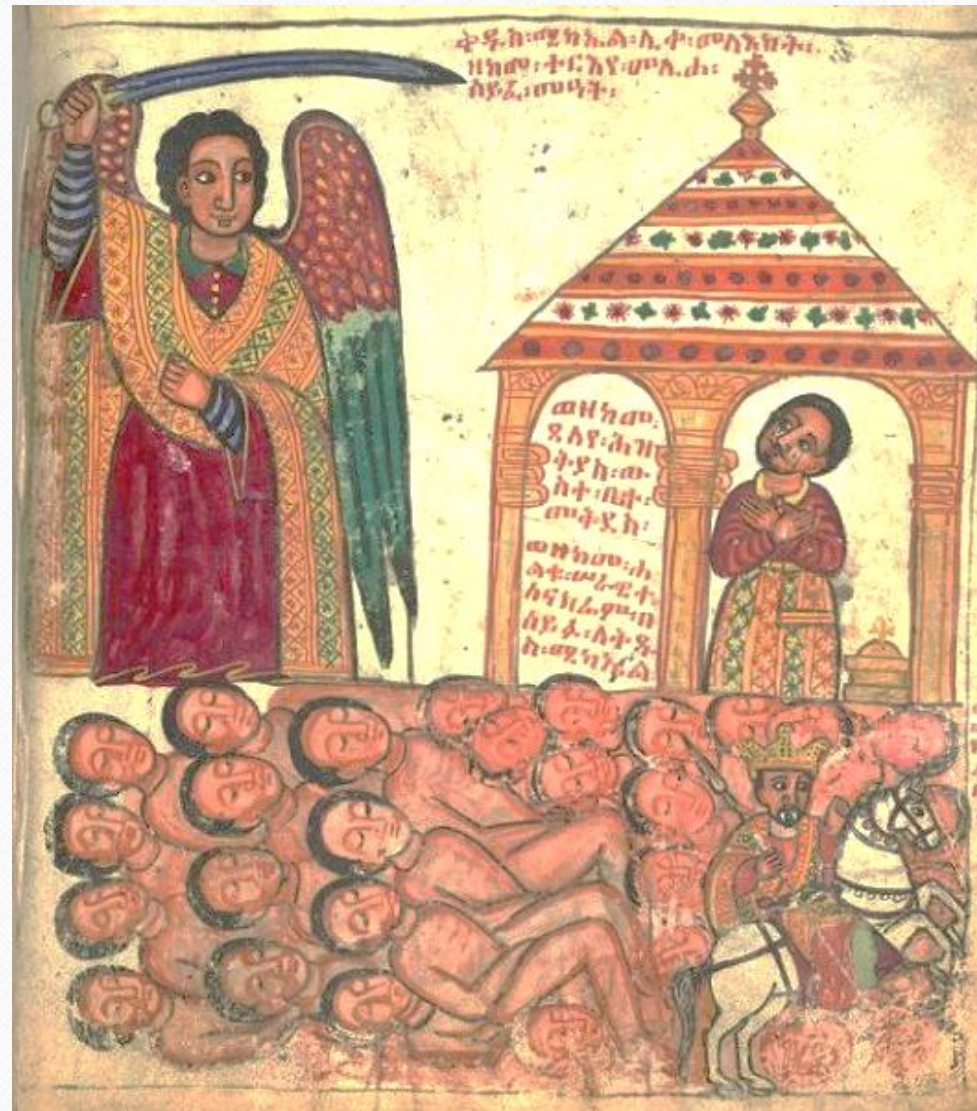
Асирска одмазда - опсада Јерусалима ~701.

- Библијски извори 2Цар 19, 32-27: „Зато овако вели Господ за цара Асирскога: неће ући у овај град нити ће бацити амо стријеле, неће се примаћи ка њему са штитом, нити ће ископати опкопа око њега. Вратиће се путем којим је дошао, а у град овај неће ући, вели Господ. Јер ћу бранити тај град, и сачуваћу га себе ради и ради Давида слуге својега. И исту ноћ анђео Господњи изиде и поби у околу Асирском сто и осамдесет и пет тусућа; и кад усташе ујутру, а то све сами мртваци. Те се подиже Сенахирим цар Асирски, и отиде, и вративши се оста у Ниневији. И кад се клањаше у дому Нисрока бога својега, Адрамелех и Сарасар синови његови убише га мачем, а сами побјегоше у земљу Араратску, и на његово се мјесто зацари Есарадон син његов“.

Ко је „анђео смрти“?

- Д. Милин: Могуће је да су мишеви пренели кугу асирској војсци и да је то „анђео смрти“ који је десетковао асирску војску, о чему се говори у *Библији*. Археолози су у близини Лахиса открили гробницу са две хиљаде мушких скелета, за које се претпоставља да су жртве епидемије. Иако Јерусалим није освојен, држава цара Језекија се свела само на околину Јерусалима.

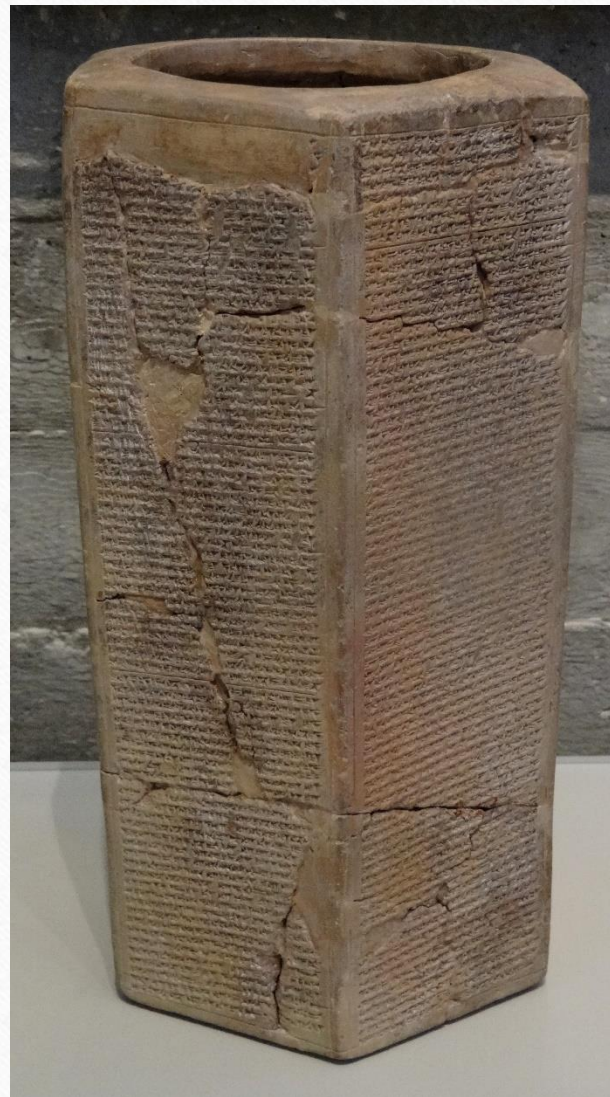
Коптска икона —
Анђео спасава
Јерусалим и убија
асирску војску

Асирска одмазда —
опсада Јерусалима
(ванбиблијски извори)

Санхерибова призма — камени
стубићи у облику шестоугаоне
призме на чијим странама стоји
акадски текст и извештава о
његовој владавини; Нинива
~701. г. пХ, сада у Британском
музеју у Лондону

Асирска одмазда - Санхериб 705-680. г. пХ

- Санхерибово систематично гушење побуна – рушење Вавилона:
„Током моје друге кампање чији је циљ било освајање, марширао сам хитро ка Вавилону. Напредовао сам муњевито, као силна олуја и окружио град попут магле. Поставио сам опсаду заједно са лествама и катапултима. У пепео сам срушио његову моћну одбрану (зидине)... Никога нисам штедео, ни мале ни велике. Напунио сам тргове градске лешевима њиховим.“ (J. Glassner, *Mesopotamian Chronicles*, in: *Writings from the Ancient World (WAW)* 19, B. R. Foster (ppp), SBL, Atlanta 2004, 23)

Асирска одмазда - Санхериб 705-680. г. пХ

Санхерибови рељефи из Ниниве

- Санхериб после источне кампање прелази на западну и долази око 701. у Палестину и разбија анти-асирску коалицију на челу са Египтом и осваја све јудејске градове осим Јерусалима
- Санхерибова призма (Куган, 380): „Што се тиче Језекије Јудејца, који ми се није покорио, опсео сам 46 његових утврђених градова, а мањим који су им у близини ни броја се не зна. Користећи опсадне справе и овнове за пробијање, пешадија је напала и ја сам их освојио. Узео сам 200.150 људи, младих и старих, мушкараца и жена, коње, муле, магарце, камиле, стоку и овце, а број им се не зна, урачунао сам их у плен.“
- Санхерибова призма (Куган, 380): „Што се тиче Језекија Јудејца, затворио сам га у Јерусалиму, његовом царском граду, као птицу у кавезу. Окружио сам град насипима, те је било незамисливо да прође кроз капију“.

Крај опсаде Јерусалима – ванбиблијски извори

- Куган, 370: вавилонски писар је смео да извештава о поразу владара; асирски извори су потпуно тријумфални, па чак и да се деси пораз, писар га или апологетски оправдава или некако претвара у победу – не извештавају нас о поразу под зидинама јерусалимским
- Асирски владари нису се повлачили без одмазде против побуњених царева, што значи да није било дипломатског споразума него су неки други разлози постојали
- Херодот наводи да му је неки египатски свештеник причао да су асирску војску, након победе над египатском војском, напали пољски мишеви и изгризли тетиве лукова и кожне делове наоружања
- Повлачење због унутрашњих немира?

Биланс Језекијине побуне

- „Земља је ваша пуста, градови ваши огњем попаљени, ваше њиве једу туђини на ваше очи“ Ис 1, 7
- Филистеји који су одани Асирији преузимају управу над већим делом Јудеје
- Јерусалим није пао као Самарија; нове наде
- Језекија умире скрхан због пораза

Месијанска места

- Ис 7, 14 за време Ахаза и асирске опасности: „Зато ће вам сам Господ дати знак; ето дјевојка ће затрудњети и родиће сина, и надјенуће му име Емануил.“
- Ако се ово односи на Језекију, Ахазовог сина, како је могуће да он умире поражен?

Месијанска места

- Ис 2, 1-4: „Ријеч која дође у утвари Исаији сину Амосову за Јуду и за Јерусалим. Биће у потоња времена гора дома Господњег утврђена уврх гора и узвишена изнад хумова, и стјецаће се к њој сви народи. И ићи ће многи народи говорећи: ходите да идемо на гору Господњу, у дом Бога Јаковљева, и учиће нас својим путовима, и ходићемо стазама његовијем; јер ће из Сиона изаћи закон, и ријеч Господња из Јерусалима. И судиће међу народима, и караће многе народе, те ће расковати мачеве своје на раонике, и копља своја на српове, неће дизати мача народ на народ, нити ће се више учити боју.“

Месијанска места

- Ис 19, 21-25: „И биће познат Господ Мисирцима, и познаће Мисирци Господа у то вријеме, и служиће му жртвама и дарима, и завјетоваће завјете Господу, и извршиваће. Тако ће Господ ударити Мисир, и ударив исцијелиће, јер ће се обратити ка Господу, умолиће му се, и исцијелиће их. У то ће вријеме бити пут из Мисира у Асирску, и Асирац ће ићи у Мисир и Мисирац у Асирску, и служиће Господу Мисирци с Асирцима. У то ће вријеме Израиљ бити трећи с Мисирцима и Асирцима, и биће благослов посред земље. Јер ће их благословити Господ над војскама говорећи: да је благословен мој народ Мисирски и Асирски, дјело руку мојих, и нашљедство моје, Израиљ.“